

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Stockholm 2017-03-17

Näringsdepartementet
n.registrator@regeringskansliet.se
n.remissor.hl@regeringskansliet.se

Yttrande över Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd, SOU 2017:1

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens (KSLA) uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jordbruk och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet. I akademiens uppdrag ingår att avge yttranden beträffande utredningsförslag.

Sammanfattning

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, KSLA, är positiv till många av förslagen i betänkandet. Det är lovvärt och viktigt att landsbygdens villkor och utmaningar görs synliga i politiken. Att landsbygdens kraft och möjligheter uppmärksammas är viktigt för hela Sverige. Den växande staden behöver landsbygdens produkter och tjänster mer än någonsin, inte minst om samhällets möjligheter till klimatomställning ska vägas in.

Akademien vill dock framföra följande synpunkter:

- KSLA anser att de gröna näringarna är en nyckel i övergången till en fossilfri bioekonomi. Akademien skulle ha uppskattat fler resonemang om bioekonomins möjligheter och därtill knutna politiska initiativ samt åtgärder som på ett tydligare sätt gynnar landsbygdens näringsliv.
- KSLA ser med glädje på målsättningen att **alla** ska ha tillgång till bredband med hög kapacitet. KSLA bedömer att detta är en av de allra viktigaste utvecklingsfaktorerna för landsbygden.
- KSLA ser positivt på att ALMI särskilt ska uppmärksamma de platsbundna näringarnas företag, liksom att Vinnovas uppdrag föreslås innefatta även mindre företag på landsbygden.
- KSLA avstyrker förslaget om ett forskningscentrum för landsbygden. Landsbygdsforskning bör bedrivas vid befintliga högskolor och universitet. KSLA förordar mer medel för landsbygdsforskning, sökbara via forskningsråden.
- KSLA anser att den översyn av Artskyddsförordningen som Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket begärt snarast måste komma till stånd. Oklar praxis i tillämpningen av Artskyddsförordningen, och avsaknad av ersättning vid begränsningar i markanvändningen, skapar osäkerhet för många skogsägare och kan även försvåra bostadsprojekt och andra insatser av stort allmänt intresse.
- KSLA stödjer att en utvärdering av nuvarande lagstiftning kring möjligheten till Landsbygdsutveckling I Strandnära områden (LIS) görs.
- KSLA efterfrågar en fördjupad analys och en översyn av kreditmarknadens riktlinjer. Idag krävs större andel egen finansiering för satsningar på landsbygden än i tätortsnära tillväxtområden.

- KSLA ifrågasätter om FA-regionerna är den relevanta geografiska avgränsningen för att organisera lokal statlig service och högre utbildning.
- KSLA avstyrker att en Landsbygdsdelegation inrättas vid länsstyrelserna. I de län där landsbygdsfrågorna ligger kvar på länsstyrelserna är uppdraget redan tydligt nog.
- KSLA saknar Lantmäteriet och Skogsstyrelsen i betänkandet och anser att även dessa bör få myndighetsinstruktioner och regleringsbrev som förtydligar uppdragen att främja en positiv utveckling på landsbygden.

Synpunkter på de olika avsnitten i slutbetänkandet:

1. En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

KSLA anser att utredningens positiva ansats, med ambitionen att ta ett helhetsgrepp på de utmaningar som landsbygden står inför, är värd uppskattning. Det är lovvärt och viktigt att landsbygdens villkor och utmaningar görs synliga i politiken. Att landsbygden, dess kraft och möjligheter, blir uppmärksammade är viktigt för hela Sverige. Om landsbygdens resurser och möjligheter frigörs bidrar det till att hålla ihop Sverige, som motvikt till mörka krafter som frodas i miljöer där man känner utanförskap.

KSLA noterar att åtgärdsförslagen är många och har en tyngdpunkt i administrativa åtgärder på statlig, nationell och kommunal nivå. Det finns, enligt KSLA, utrymme att till de avgivna förslagen också foga åtgärder som på ett tydligare sätt gynnar landsbygdens näringsliv, t.ex. genom regelförenklingar och minskad administrativ börda på landsbygdernas företag.

Landsbygderna har stora möjligheter att växa även när städerna växer. Därför bör politiken för landsbygderna avstå från att betona ”klyftan mellan stad och land”. Att städerna växer ger landsbygden möjlighet till utveckling. Den växande staden behöver landsbygdens produkter och tjänster mer än någonsin, inte minst om samhällets möjligheter till klimat- och miljöanpassning ska vägas in. Då behövs landsbygden för att realisera bioekonomin. Då behövs landsbygden för att leverera mat, bränsle, fibrer, rekreation och upplevelser. Landsbygden kan och ska utvecklas på egna meriter. Digitalisering, globalisering och flyktingströmmar öppnar nya dörrar och ger oss nya möjligheter och utmaningar. I alla dessa perspektiv måste svenska landsbygder finnas med i diskussionen. Inte för att förhindra utveckling, utan för att bidra till utveckling. KSLA hade uppskattat om mer och fler resonemang om dessa möjligheter och därtill knutna politiska initiativ hade redovisats i betänkandet.

Landsbygdskommittén lyfter medborgarskapet som ett uttryck för samhällskontraktet mellan medborgare och stat, landsting och kommuner. Landsbygdspolitiken ska hantera landsbygdens särskildhet och åstadkomma så likvärdiga förhållanden som möjligt utifrån stadens och landsbygdens olika kvalitéer och förutsättningar. Vi ser risker med att ge intryck av att lika förhållanden kan råda för alla medborgare i hela landet. Landsbygdspolitiken bör istället uttrycka att land och stad har olika kvaliteter och förutsättningar, möjligheter och problem.

2. Näringsliv och företagande

2.1

Det är bra att Landsbygdskommittén ser utvecklingspotentialen i de gröna näringarna. Naturresurserna jord och skog finns på landsbygden och den råvaruproduktionen är inte flyttbar. Ett aktivt skogsbruk med god virkestillväxt och uttag av träråvara som kan ersätta fossila råvaror är en mycket viktig insats för att minska klimathotet. I de gröna näringarna finns nyckeln till framtidens hållbara bioekonomi. Givet detta perspektiv hade KSLA uppskattat fler resonemang och skarpa förslag i betänkandet om bioekonomins möjligheter och därtill knutna politiska initiativ.

2.3.1

KSLA ser positivt på att ALMI särskilt ska uppmärksamma de platsbundna näringarnas företag.

Tillgången till kapital är avgörande för såväl företagsutveckling som bostadsfinansiering både i staden och på landet. Finansieringsmöjligheterna för landsbygdens näringsliv är relativt sett sämre än för stadens, där säkerheterna, inte minst i fastigheter, är stabilare. Där finns också fysisk närhet till fler finansiella aktörer. Regelverken för finansmarknaden fylls ständigt på med allt högre krav på kontrollresurser av verksamheten. Det innebär stora utmaningar för mindre finansiella aktörer, som ofta finns på landsbygden, och på sikt är det sannolikt att verksamheten konsolideras och förläggs till städerna. Detta behöver vägas in när åtgärder för att underlätta kapitalförsörjningen på landsbygden initieras.

2.3.2

KSLA stödjer att Vinnovas uppdrag uttryckligen föreslås innefatta även mindre företag på landsbygden.

I betänkandet föreslås Jordbruksverket ansvara för EIP-programmet (Europeiska Innovationspartnerskapet) även när det nu föreslås utvidgas till att omfatta fler landsbygdsföretag. KSLA förordar t.ex. Vinnova som en lämpligare myndighet att ansvara för ett sådant stöd.

2.3.3

KSLA instämmer i betänkandets och livsmedelsstrategins föreslagna krav att offentlig upphandling ska ställa krav som motsvarar våra svenska miljökrav och regler för djurskydd.

KSLA uppskattar också att äganderättens betydelse för de gröna näringarna lyfts fram i betänkandet och att det betonas att ersättning ska ges till den som utsätts för inskränkningar. Ett aktuellt exempel är den oklara tillämpningen av Artskyddsförordningen som idag skapar osäkerhet för många skogsägare. Ingen ersättning utgår när Artskyddsförordningen åberopas. KSLA noterar att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen hos regeringen begärt en översyn av Artskyddsförordningen. För såväl brukare och myndigheter som för naturvårdens intressen är det angeläget att översynen görs snarast. Se även 5.1.

2.3.4

KSLA stödjer förslaget att skapa åtgärds paket för tillväxt riktat till de 23 mest utsatta kommunerna. Det är positivt att kommittén lämnar förslag på grundläggande strukturella åtgärder för att gynna konkurrenskraften och tillväxten på landsbygden. Expansiva företag som utvecklas och skapar arbetstillfällen är grunden för tillväxt på landsbygden och i dess tätorter. Det är en stor fördel om landsbygdernas potential kan realiseras via denna typ av breda och generellt verkande insatser, vilket minskar behovet av riktade insatser. Vid utformningen av det föreslagna ”kommunpaketet” vill dock KSLA understryka vikten av att lösningarna blir administrativt enkla så att inte företag och kommuner drabbas av ökad byråkrati.

2.3.5

KSLA avstyrker förslaget om ett forskningscentrum för landsbygden. Sådana organisationer har funnits i andra sammanhang, men tiden har runnit ifrån dem. Landsbygdsforskningen bör bedrivas vid universitet och högskolor i öppen konkurrens. Det är en stor fördel att kunskapsutvecklingen kan tas tillvara i utbildningar. Utredningen vill ju se mer av distansutbildningar riktade mot landsbygden. KSLA förordar också mer medel för landsbygdsforskning, men sökbara via forskningsråden.

3. Digital kommunikation och infrastruktur

3.1

KSLA ser med glädje på målsättningen att **alla** ska ha tillgång till bredband med hög kapacitet. Akademien bedömer att detta är en av de allra viktigaste utvecklingsfaktorerna för landsbygden och avgörande för att de som bor där ska stanna och nya ska flytta dit. Nu och i framtiden kommer den digitala kommunikationen att vara viktig för att kunna sköta och administrera sitt företag, sköta bankärenden, bedriva hälso- och sjukvård på landsbygden, övervaka patienter, hjälpa funktionsnedsatta på landsbygden m.m.

KSLA vill också se utvärdering kring vilken sorts digitalisering som landsbygderna gynnas av och hur den digitala tekniken kan byggas färdigt till nya stabila sociala och ekonomiska relationer som fullt ut kan ersätta de som gått förlorade genom centralisering. Forskning visar att de viktigaste ekonomiska effekterna uppstår på längre sikt av en ny infrastruktur. Därför behövs en nyttoanalys av digitaliseringen i spår av bredbandet. Den bör omfatta möjligheter att erbjuda webbaserade former av rådgivning och information, i linje med utredningens ambitioner vad gäller kunskap, lärande och stärkt service på våra landsbygder.

3.2.1

KSLA anser att landsbygdskommittén i sitt betänkande tydligare borde ha analyserat frågan om investeringar i järnvägsnäten. I diskussionen om strategiska vägval när det gäller järnvägens utveckling måste landsbygdernas intressen tydligt framträda och vägas in. Stora delar av Sveriges landsbygder är för sin fortlevnad och utveckling helt beroende av en nödvändig upprustning och förbättrat underhåll i järnvägsnätet. Är det rimligt att anta att detta går att kombinera med en satsning på höghastighetståg mellan storstadsregionerna till en uppskattad kostnad av 200–300 miljarder kronor?

KSLA efterlyser en tydligare markering mot avståndsrelaterade kostnadspålagor. Ett exempel är det förslag till kilometerskatt på tunga transporter som just nu är återsänt för omarbetning. I sin ursprungliga form skulle denna skatt ha slagit hårt mot landsbygden och dess näringsliv. Det är utsläppen som ska beskattas, inte avstånden.

4. Kompetensförsörjning

4.3

Utredningen föreslår ett utbildningscentra för högre utbildning i åtminstone varje FA-region (Funktionella Analysregioner, 60 st). KSLA ifrågasätter FA-regionerna som indelningsgrund. Utbildningscentra måste kunna knytas till strategiska kommunala och regionala utvecklingsinitiativ. Tidigare erfarenheter av utbildningscentra och distansutbildningar måste tas tillvara i denna satsning. Dels är genomströmningen av studenter ofta lägre och dels tenderar distansundervisning att bli mer av individuell undervisning, på grund av att återkoppling från lärare sker mer individuellt än vid campusbunden undervisning. Det är en kostsammare utbildningsform för universitet och högskolor. Metodutveckling, samverkan och extra finansiering till högskolan kommer att krävas.

5. Samhällsplanering och bostadsbyggande

5.1

I betänkandet talas om färre begränsningar i samhällsplaneringen för att underlätta etablering av boende och företagsamhet på landsbygden. Problemområden som listas är riksintressen, strandskydd, vatten- och avloppslagstiftning och hur dessa områden måste ses över för att bli mer

utvecklingsorienterade i sin tillämpning. KSLA instämmer i detta och vill särskilt understryka att en utvärdering av nuvarande lagstiftning kring möjligheten till Landsbygdsutveckling i Strandnära områden (LIS) måste göras.

I den översyn av Artskyddsförordningen som Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket begärt hos regeringen (avsnitt 2.3.3.) är det angeläget att också tillämpningen av de regler som berör bostadsprojekt och andra insatser av högt allmänt intresse, ses över och förtydligas, liksom ersättningsmodellen. Precis som för skogsbruket finns idag en betydande osäkerhet som förhindrar, alternativt försenar, angelägna utvecklingsprojekt. Artskydd och landsbygdsutveckling måste kunna samexistera.

5.2

I Landsbygdskommitténs betänkande presenteras flera goda åtgärder vad gäller möjligheten att få riskkapital till bostadsbyggande och företagslokaler. Dock behövs en fördjupad analys och en översyn av kreditmarknadens riktlinjer för kapitaltäckningskrav och säkerheter där man i dag avkräver satsningar på landsbygden större andel egen finansiering än motsvarande satsning i tätortsnära tillväxtområden. Det behövs också klargörande över bokföringsmässiga värderingsprinciper där nybyggnationer till högre faktiskt pris än efterföljande marknadsvärdering renderar stora ögonblickliga nedskrivningskrav som påverkar bostadsbyggande och investerande företags balansräkning negativt. Dessa förhållanden motverkar framförallt byggandet av bostäder och företagslokaler på landsbygden.

6. Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

KSLA har inga synpunkter på detta avsnitt.

7. Statens närvaro i landsbygderna

KSLA tycker det är bra att myndigheternas roll uppmärksammas. Behovet av lokal närvaro är olika för olika myndigheter. Att polisen finns tillgänglig är t.ex. mycket viktigt, men det finns myndigheter för vilka den digitala infrastrukturen sannolikt är viktigare än att fysiskt finnas överallt. Servicebehoven och myndigheternas uppgifter bör styra lokaliseringen.

I förslaget till serviceorganisation med lokal statlig service lyfts FA-regioner (Funktionella Analysregioner, 60 st.) fram som den territoriella avgränsningen. Men FA-regionen är just en bas för analys, en statistisk enhet, dynamisk till sin karaktär. Den bör inte användas som om den vore en administrativ enhet och bli föremål för statliga eller andra satsningar. Det behövs inte mer regional röra i Sverige utan i stället konsekvens och tydlighet. Indelningen bör kopplas till regionala utvecklingsplaner och kommuners strategiska överväganden.

KSLA saknar Lantmäteriet och Skogsstyrelsen i betänkandet.

Hur framtidens lantmäteritjänster utformas kommer att påverka landsbygden och dess innevånare. Idag är det en hög arbetsbelastning på lantmäteriet och väntetider på mer än ett år inte är ovanliga. Lantmäteriet är en viktig myndighet för utvecklingen av de areella näringarna och för de som vill bosätta sig på landsbygden. Idag finns det både ett statligt lantmäteri och i vissa kommuner även ett kommunalt lantmäteri. De kommuner som bara har tillgång till det statliga lantmäteriet riskerar att komma efter då det är långa väntetider. Ett mål måste vara att korta handläggningstiderna och att det inte ska vara avgörande för i vilken kommun man bor. Långa eller korta handläggningstider kan vara avgörande för om landsbygdsföretagare vågar investera eller inte.

Skogsstyrelsen är en viktig myndighet för den platsbundna naturresursen skog och landets största småföretagargrupp, de 330 000 enskilda skogsägarna. Skogsstyrelsen är också en av våra mest decentraliserade myndigheter med omfattande kontakter med skogsägare. Med tanke på skogens stora

betydelse för landsbygdens näringsliv och livsmiljö är det uppseendeväckande att kommittén avstått från att diskutera på vilket sätt Skogsstyrelsen kan bidra till landsbygdernas utveckling.

I grunden ställer sig KSLA positivt till förslaget om utlokalisering av 10 000 statliga tjänster men vill ändå lägga till kommentaren att sådan utflyttning görs till orter med en arbetsmarknad som har rimliga möjligheter att erbjuda sysselsättning också för medflyttande familjemedlemmar.

8. Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

KSLA upprepar, med hänvisning till vad som anförts under avsnitt 7, att såväl Skogsstyrelsen som Lantmäteriet bör omfattas av en genomgång där myndighetsinstruktioner och regleringsbrev förtydligar uppdragen att främja en positiv utveckling på landsbygden.

KSLA ifrågasätter idén om landsbygdsdelegationer. Länsstyrelserna har redan detta uppdrag och det viktiga blir samordningen med regionerna. Vi tycker inte det finns motiv för mer institutionell utbyggnad.

Jordbruksverket är en viktig aktör som i betänkandet får ytterligare ansvar. Myndigheten har under flera år varit hårt belastad av tillkommande och utmanande uppdrag. Mot den bakgrunden anser KSLA att myndighetens resursfrågor behöver analyseras i anslutning till att nya uppdrag läggs ut.

9. Civilsamhället utvecklar landsbygden

KSLA har inga synpunkter på detta avsnitt.

10. Konsekvenser av kommitténs förslag

KSLA har inga synpunkter på detta avsnitt.

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Lisa Sennerby Forsse

Akademiens preses

Carl-Anders Helander

Akademiens sekreterare och VD